

УДК 339.13: 338.432"71"

О. В. Годоров,
здобувач, Національний аграрний університет

НАПРЯМКИ АКТИВІЗАЦІЇ РИНКОВИХ ТА ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ У ГАЛУЗІ АПК НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

*"Сталий розвиток — це керований розвиток.
Основною його керованості є системний підхід та сучасні інформаційні технології..."
Вікіпедія — вільна енциклопедія*

Продовження. Початок у № 6, 2009 р.

II. Частина друга. Напрямки розвитку біржової торгівлі спотовими та строковими контрактами в державному секторі підтримки сільгоспвиробництва в галузі рослинництва на засадах сталості.

Враховуючи те що в сьогоденні дотаційна програма Уряду по підтримці сільгоспвиробника в галузі рослинництва АПК України по своїй економічній сутності покликана тільки збільшити загальний чистий прибуток приватного виробника, шляхом перекладання частини загальних витрат по виробництву сільгосппродукції, з кишені виробника, на плечі державного бюджету, то можна стверджувати, що собівартість виробленої одиниці продовольчої продукції від цього не зменшується.

Доцільно відмітити також те, що базові показники, по яким проводиться відшкодування даних витрат, згідно з тією ж програмою підтримки — засіяний гектар, відсоткова ставка за користування комерційними кредитами, наявність понесених затрат по страховим субсидіям, добривам та фунгіцидам, не мають ніякого відношення до показників, що безпосередньо забезпечують продовольчу незалежність та безпеку України. Оскільки основними базовими показниками, які покликані забезпечити продовольчу незалежність та безпеку України саме є: достатня кількість продовольства, його відповідна якість, низька собівартість та екологічна чистота продовольчої продукції.

З іншої сторони, якщо врахувати, що домінуючим фактором на сьогоднішньому аграрному ринку України є наявність коштів, а не наявність товару, а також те, що на ньому відсутні механізми ринкового регулювання з боку суспільства, то в такому разі основна частина при-

бутку від сільгоспвиробництва в Україні в більшості своїй осідає в кишенях не тих, хто виробив продовольчий товар, а в кишенях тих, хто займається комерційною спекуляцією, і в даному випадку не в кишеню виробника, і не в актив інтересів українського суспільства.

То в такому разі можна стверджувати, що в своєму кінцевому результаті витрата державних коштів на підтримку сільгоспвиробника та зусилля Уряду в напрямку створення цивілізованих ринкових відносин спрямовані не стільки на ефективний економічний розвиток українського сільгоспвиробництва і заможність українського сільгоспвиробника, скільки на підтримку живучості сільгоспвиробництва в Україні, та в недоторканності устоїв позабіржового тіньового ринку.

Отже, сьогодні є необхідність перейти від підтримки сільгоспвиробника, до безпосередньої підтримки самого сільгоспвиробництва, з метою забезпечення його ефективного економічного розвитку в напрямку продовольчої незалежності та безпеки України. А також є необхідність пов'язати дану підтримку з ринковими процесами, шляхом створення ефективно діючого механізму впровадження державного регулювання процесами функціонування аграрного ринку України, і в першу чергу процесами ціноутворення на прозорій конкурентній основі.

1. Трансформування дотаційної програми державної підтримки сільгоспвиробництва та програми заставних закупівель, в ринок торгівлі біржовими строковими контрактами.

Для того щоб перейти від банального покриття затрат сільгоспвиробника в його комерційній діяльності до дотаційної підтримки сільгоспвиробництва в Україні, доцільно сти-

мулювати:

– по-перше, безпосередньо максимальне підвищення рівня прибутковості самого виробництва, за рахунок підвищення урожайності, що приводить до збільшення валового збору при тій же посівній площі, і що саме приведе до зниження собівартості затрат на одну одиницю продукції;

– по-друге, це безпосередньо стимулювати створення саме якісного товарного продукту, що приведе, з одного боку, до наповнення споживчого ринку якісним продовольчим товаром, з іншого, до збільшення чистого прибутку при сільгоспвиробництві,

І в такому разі:

– по-перше, буде максимально можливими темпами наповнюватись ринок продовольчим товаром;

– по-друге, це буде якісний товар з відповідною собівартістю.

– по третє, при певній величині бюджетних витрат будуть досягтися найбільші темпи економічно ефективного розвитку сільгоспвиробництва.

Максимальне підвищення рівня прибутковості виробництва за рахунок підвищення урожайності може стимулюватись в вигляді дотації на одну тонну збіжжя виробленого в цілому по господарству.

Стимулювання в одержанні більш якісного збіжжя можна досягти встановлення градації величини дотації на вироблену тону збіжжя, залежно від класу продукції.

Наприклад якщо взяти величину дотаційної на одну тону продовольчої пшениці 1—4 класу за 100%, то відповідно даної величини датуються нижча якість: 5 кл — 70 %, фураж — 50%. По ржі, ячменю: продовольчий та пивоварний — 100%, фуражний — 80%. Бобові: продовольча група — 100%, фуражна 80%. Олійнові: продовольча група — 100%, технічна — 70%.

Це спонукає виробника одержувати більше збіжжя за рахунок урожайності, а не за рахунок збільшення посівних площ, і саме якісного, бо дотація на одну тону та градація по якості, приведе до суттєвої різниці в одержанні дотаційних надбавок з боку держави. І в такому разі, порушення технологій обробки, недбалий підхід до якості посівного матеріалу, та не додержання сівозміни, можуть привести не тільки до значного зниження чистого прибутку, в зв'язку низькою врожайністю та відсутністю якості, а ще й до мінімальної державної дотації, що в комплексі може позбавити рентабельності недбале виробництво. І як наслідок, такий підхід, спонукає сільгоспвиробника до раціонально виваженого господарю-

вання.

При цьому є необхідність об'єднати всі існуючі в сьогодні напрямки підтримки в один, а саме: дотація на один га посівів збіжжя; відшкодування відсотків за користування кредитами комерційних банків; страхові субсидії; відшкодування витрат за добрива, та захист рослинництва. І виплатити проводити однією сумою як дотацію на одну тону виробленого збіжжя.

Обчислення сумарної дотації на одну тону може проводитись по формулі:

$$Wq = (S + C + R + D) K$$

Де: W — сумарна величина дотації на одну тону виробленого збіжжя;

q — вид;

S — відшкодування суми відсоткової ставки по кредиту із розрахунку на одну тонну.

C — часткове відшкодування страхових субсидій на одну тону;

R — часткове відшкодування затрат по захисту рослин на одну тону;

D — дотація на один га посівів;

K — коефіцієнт градації по якості (1= 100%).

Для одержання даної дотації виробнику достатньо представити в районне управління сільського господарства доказ про кількості виробленого в поточному році збіжжя по видам та якості в тоннах і одержати на неї дотацію з держбюджету. Отже, виробник може одержати дотацію тільки на те збіжжя яке задекларує. Якщо він якусь частину приховає, то в такому разі держава не буде фінансувати його тіньові обороти.

При використанні науково-практичних рекомендацій відносно сівозміни, вирішується цілий комплекс позитивних моментів безпосереднє в економіці сільгоспвиробництва та забезпеченні збереження родючості земель. В зв'язку з необхідністю стимулювання додержання сівозміни, як один із самих суттєвих заходів проти занепаду родючості сільськогосподарських угідь та підвищення рентабельності сільгоспвиробництва, олійнову групу можна датувати тільки, якщо площа під ними не перевищує 10 % по видам, і 20%, взагалі по олійновим.

З іншої сторони є необхідність стимулювати зацікавленість в посівах бобових, як один із видів покращення родючості земель та захід зменшення застосування хімічних добрив, що є, крім того, ще шляхом до вироблення екологічно чистої продукції. Наприклад, якщо в господарстві не засіяно мінімально 10% бобовими, то на цей вид дотації не надаються.

Також в цьому напрямку можна про стимулювати закладання сидеральних парів, а також чорних парів. І тут дотація повинна даватись за кожен га цих парів.

Але будь-які, навіть великомасштабні дотаційні програми не дадуть бажаного результату, без створення ефективного ринкового механізму впровадження цих програм, який здатний забезпечити раціональний і неупереджений перерозподіл бюджетних та залучених інвестиційних фінансових ресурсів, а також забезпечення їх своєчасного надходження до кінцевих секторів сільгоспвиробництва. Тому даний вид підтримки доцільно впроваджувати через механізм строкових біржових контрактів. Трансформування державних дотаційних та кредитних програм (заставні та форвардні закупівлі) в ринок строкових контрактів дасть змогу запровадити системний підхід для позитивного вирішення проблеми фінансування весняно польових робіт і підготовку до збору врожаю, також це забезпечить спрощений доступ виробників усіх рівнів до урядових програм підтримки сільгоспвиробництва.

В своєму кінцевому результаті трансформована дотаційна програма призвана забезпечити повномасштабну участь сільгоспвиробника в урядових програмах і автоматично залучити їх до участі в цивілізованих ринкових відносин, бо в іншому випадку вони опиняться за межами державної підтримки. І тому саме така трансформація стимулюватиме швидкий розвиток прозорих економічно ефективних ринкових відносин в цілому по ринковому сектору АПК України, що в свою чергу створить умови для ефективного втручання держави в процеси ціноутворення на продовольчих ринках України, з метою захисту інтересів суспільства та його продовольчої безпеки.

На першому етапі впровадження доцільно застосувати варіант європейського опціону, як один із найбільш спрощених видів, крім того, даний опціон не передбачає його перепродажу з метою спекулятивних операцій, але є необхідність видозмінити деякі його положення, з метою адаптувати його до української дійсності, з урахуванням менталітету українського виробника та спроможності Уряду в бюджетному фінансуванні підтримки сільгоспвиробництва.

Європейський опціон (European-style) надає однієї зі сторін контракту, власнику опціону (holder), право купити або продати базисний актив у зазначений строк у майбутньому — дата виконання опціону, за фіксованою ціною — ціна виконання опціону, яка носить також назву страйкової ціни (strike).

Залежно від того, яке право має власник опціону, опціон ділиться на два типи. Перший тип це опціон Колл (call) надає власнику опціону, право купити базисний актив. Економічна сутність в тому що одна сторона виставляє опціонний кон-

тракт на продажу конкретного товару (базисного активу) із зазначенням строку поставки, кількості, якості і страйкової ціни. Інша сторона, виплативши премію продавцю за даний опціонний контракт, одержує право на покупку даного товару, із зазначеними умовами, і стає власником даного опціонного контракту.

Другий тип опціон Пут (put) надає право власникові опціону продати базисний актив. Економічна сутність в тому що одна сторона виставляє опціонний контракт на покупку конкретного товару (базисного активу) із зазначенням строку поставки, кількості, якості і страйкової ціни. Інша сторона, виплативши премію покупцю за даний опціонний контракт, одержує право на продажу даного товару, із зазначеними умовами, і стає власником даного опціонного контракту.

Власник опціонного контракту має право вибору, тобто при наступі зазначеного строку виконання опціону, для нього не є обов'язком купити, або продати товар. Власник опціонного контракту в праві поступити в залежності від того вигідно йому реалізовувати своє право, чи ні.

Можливість вибору не поширюється на іншу сторону опціонного контракту, яка зобов'язана купити, або продати базисний актив по страйковій ціні, якщо власник опціонного контракту прийме рішення реалізувати своє право.

Ми бачимо що сторони опціонного контракту мають не урівноважені права. Відсутність рівноваги в правах компенсується премією, яку виплачує власник опціонного контракту, і на основі цього одержує право вибору.

Економічна сутність трансформації дотаційної програми полягає в тому, що Уряд переходить від простого відшкодування часткових витрат (на один га посівів збіжжя; відсотків за користування кредитами комерційних банків; страхові субсидії; за добрива, за захист рослинництва), а також від спрощеного виду не сплати ПДВ виробником до бюджету, до покупки опціонних контрактів у виробника, а за опціонний контракт держава сплатить премією. Розмірі даної премії може змінюватись в залежності від фінансової спроможності Уряду і максимально становити саме 20% від страйкової ціни, що дорівнює величині ПДВ.

Існуючий в сьогоднішній механізм начислення та відшкодування ПДВ передбачає, що покупець при закупівлі зернового ресурсу сплачує виробнику 20% ПДВ, які потім покупцю відшкодовує держава. І неважливо яким чином, чи то в виді заліку відповідних податкових зобов'язань, якщо збіжжя використовується покупцем на внутрішньому ринку, або для особистих потреб. Чи прямим відшкодуванням (чис-

тими коштами) при експорті збіжжя. Тобто держава в обов'язковому порядку 20% від ціни виробленого та проданого збіжжя в рамках внутрішнього ринку України відшкодовує покупцю з бюджету.

Даний механізм породив численні корупційні схеми, і найпростіша із них, наприклад така, як продати зерно виробника на експорт, який не є платником ПДВ, а потім відшкодувати у держави даний податок. При цьому виробник залишається без 20% надбавки до ціни реалізації або сам стає на шлях порушення законодавства.

Я впевнений, що трейдери які працюють на ринку зерна без порушення законодавства, мають на цьому дві серйозні проблеми. По-перше, це необхідність збільшення оборотних ресурсів для закупівлі однієї і тієї ж кількості збіжжя, і як правило це кредитні ресурси. По друге, проблемою є саме відшкодування, яке тягне за собою численні податкові перевірки, часом доведені до абсурду, та невизначений термін відшкодування, який для деяких трейдерів може скласти не менше року. З іншого боку, виробник теж має обмеження по використанню даних коштів, і інколи збіг обставин спонукує його до порушення законодавства по їх використанню.

В даному випадку доцільно було б застосувати інший механізм.

Наприклад, держава вводить на вироблене збіжжя нульову ставку ПДВ. Саме відносно первинної реалізації виробником виробленого збіжжя. Новий власник зернового ресурсу при подальшому перепродажі на внутрішньому ринку, повинен сплачувати 20% ПДВ, саме з доданої ним вартості (волового доходу). Тобто з різниці між новою ціною реалізації і ціною закупівлі. При цьому даний податок держава повинна відшкодувати тільки при реалізації на внутрішньому ринку в режимі заліку, і не відшкодувати при подальшій реалізації на експорт.

В даному випадку не ставиться задача відібрати дану пільгу у виробника, а змінити механізм її надання. Отже, виробник реалізує збіжжя без нарахування ПДВ, в даному випадку державний бюджет не стає боржником відносно покупців, а бере зобов'язання виплатити виробнику премію за вироблене та продане збіжжя в розмірі 20% від ціни реалізації, що дорівнює існуючому ПДВ. Економічна суть даного механізму в тому, що не покупець виплачує 20% виробнику, а потім їх відшкодовує у держави, а держава платить напряду виробнику, який виробив збіжжя, а не відшкодовує їх покупцю зернового ресурсу.

Такий підхід, відкине всі негативні пробле-

ми які виникають сьогодні з ПДВ на вироблене збіжжя — у держави, виробника та законного слухняного трейдера.

Мало того це зробить виробника більш привабливим партнером для трейдера, відносно внутрішнього тіншового спекулянта. Тому що його ціна буде менша за ціну перекупника, а всі можливі афери з ціною перекупника, для збільшення величини відшкодованого ПДВ, самі по собі відпадуть.

З іншої сторони, крупні оптові перекупники в основному спрямують свої зусилля на зовнішній ринок, тому що при зовнішньо економічних операціях вони будуть одержувати більший прибуток, чим при перепродажі на внутрішньому ринку. Це суттєво оживить зовнішній ринок зерна в Україні.

Держава трансформує ПДВ в премію по забезпеченню опціонної торгівлі шляхом ініціювання закупівлі опціонів в період з лютого по червень відносно ранніх зернових, у червні — липні (соняшник і кукурудза).

Отже, за основу необхідно взяти європейській опціон Пут, змінити деякі його положення і впровадити новий вид опціону — український державний зерновий опціон (опис та характеристика запропонованого виду опціону викладена в третьому розділі даної статті).

Це значить що виробник одержить в період весняних польових робіт без відсоткову позику в 20% від ціни майбутньої реалізації, з кожної майбутньої тони вирощеного збіжжя, яку він продасть державі по опціонному контракту. А в червні — липні попродав опціони на соняшник та кукурудзу одержить 20% від середньо вивішеної ціни їх реалізації в майбутньому, та забезпечить фінансування збору врожаю ранніх зернових.

Якщо розглянути опціонну торгівлю в запропонованому виді як джерело фінансового забезпечення сільгоспвиробника в проведенні комплексу весняно польових робіт та робіт по збиранню врожаю, то можна дійти слідуючого висновку.

Вихідну позицію по потребі фінансового забезпечення сільгоспвиробництва в період весняних польових робіт як основу, візьмемо "Розрахунок — прогноз джерел фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств для проведення комплексу весняних польових робіт у 2009 р. по Одеській області", виданий Головним управлінням агропромислового розвитку в Одеській області.

Отже, згідно з даним Розрахунку — прогнозу Розділ I, пп-2. Загальні потреби у коштах на матеріальні витрати (насіння та посадочний матеріал; мінеральні добрива; засоби захисту рослин;

пально-мастильні матеріали; запчастини та ремонт техніки) складають — 1410,6 млн грн. в рамках області.

Даний Розрахунок — прогноз, базується на тому що в Одеській області в наявності використовується під виробництво рослинництва 2067,4 тис. га ріллі.

Якщо не брати до уваги олійнові, тим більше що їх доля не така ж велика в загальному об'ємі зернових культур. А допустити, що вся рілля засівається зерновими та зернобобовими, включно кукурудзу, то не складними математичними розрахунками можна вичислити потребу в коштах на одну заплановану тону виробленого в майбутньому ранніх зернових, і в першу чергу пшениці та жито, які являються об'єктами цінового регулювання на 2009 р. згідно Наказу Міністерства Аграрної Політики України від 24.01.2009 № 50.

$$V = (W / P) / J = \\ = (1410600000,00 : 2067400,0) / 3,2 = 213,00 \text{ грн.}$$

V — середньостатистичні матеріальні витрати на виробництво однієї тони об'єкта державного цінового регулювання при проведенні весняних польових робіт в грн. по Одеській області;

W — сумарна потреба в коштах на матеріальні витрати при проведенні комплексу весняних польових робіт в Одеській обл. в млн грн.;

P — загальна площа ріллі, яка обробляється при проведенні весняних польових робіт в Одеській обл.;

W / P — середньо вивішені матеріальні витрати на один га ріллі при виробництві збіжжя в період проведення весняних польових робіт в Одеській області.;

J — середньо вивішена врожайність збіжжя по зерновим та зернобобовим з одного га. в тонах за 2008 р. по Одеській області.

Далі із Розрахунку — прогнозу слідує, що покриття сумарної потреби в коштах на матеріальні витрати при проведенні комплексу весняних польових робіт (W) фінансується із трьох джерел — особисті кошти; комерційні кредити (надання комерційними структурами матеріальних ресурсів під майбутній врожай), та кредити комерційних банків.

Так згідно з тим же Розрахунком — прогнозом загальна потреба в запозичених коштах складає 832,4 млн грн. (комерційні кредити — 632,4 млн грн.; кредити комерційних банків -200,0 млн грн.) Примінивши наведену вище формулу вирахуємо потреба в запозичених коштах на одну тону запланованого до виробництва збіжжя.

$$V_z = (W_z / P) / J = \\ = (832400000,00 : 2067400,0) / 3,2 = 125,00 \text{ грн.}$$

V_z — середньостатистична потреба в запозичених коштах на вироблення в майбутньому однієї тонни збіжжя при проведенні весняних польових робіт в грн.;

W_z — сумарна потреба в запозичених коштах млн грн.;

P — загальна площа ріллі, яка обробляється при проведенні весняних польових робіт в Одеській обл.;

W_z / P — середньо вивішені потреба запозичених коштів на один га ріллі при виробництві в майбутньому збіжжя в період проведення весняних польових робіт в Одеській області.;

J — середньо вивішена врожайність збіжжя по зерновим та зернобобовим з одного га. в тонах за 2008 р. по Одеській області.

Доля потреби в кредитах комерційних банків, згідно Розрахунку—прогнозу складає 200 млн грн. Застосувавши розрахунки, вичислимо долю потреби запозичення коштів (кредити) у комерційних банків на одну тону запланованого до виробництва збіжжя.

$$V_k = (W_k / P) / J = \\ = (200000000,00 : 2067400,0) / 3,2 = 30,00 \text{ грн.}$$

V_k — середньостатистична потреба в кредитах комерційних банків на вироблення однієї тонни збіжжя при проведенні весняних польових робіт в грн.;

W_k — сумарна потреба в кредитних коштах комерційних банків млн грн.;

P — загальна площа ріллі, яка обробляється при проведенні весняних польових робіт в Одеській обл.;

W_k / P — середньо вивішені потреби в кредитах комерційних банків на один га ріллі при виробництві збіжжя в період проведення весняних польових робіт в Одеській області.;

J — середньо вивішена врожайність збіжжя по зерновим та зернобобовим з одного га. в тонах за 2008 р. по Одеській області.

ВИСНОВОК

1. Середньовивішена потреба в коштах сільгоспвиробника на матеріальні витрати при виробництві однієї тони збіжжя при проведенні весняних польових робіт в 2009 р. складає 213,00 грн.

2. Середньостатистична потреба в запозичених коштах на вироблення однієї тонни збіжжя при проведенні весняних польових робіт в грн., в 2009 р складає 125 грн.

3. Середньостатистична потреба в кредитах комерційних банків на вироблення однієї тонни збіжжя при проведенні весняних польових робіт в грн., в 2009 р складає 30,00 грн.

Виходячи з того що Одеський регіон є зоною ризикового землеробства, то дані розра-

Таблиця 1. Витяг по цінам з Наказу Міністерства Аграрної Політики України від 24.01.2009 № 50

Об'єкт державного цінового регулювання	Мінімальна закупівельна ціна з урахуванням ПДВ	Максимальна закупівельна ціна з урахуванням ПДВ
М'яка пшениця 3 класу	1251,43	1543,02
М'яка пшениця 4 класу	1134,61	1398,98
Жито 1 класу	1112,81	1372,09

Таблиця 2. Страйкові ціни та премій по опціонним контрактам

Об'єкт державного цінового регулювання	Страйкова ціна без урахуванням ПДВ	Премія по опціону з боку держави
М'яка пшениця 3 класу	1042,85	208,57
М'яка пшениця 4 класу	945,51	189,10
Жито 1 класу	927,34	185,47

хунки практично не будуть суттєво перевищувати показники інших регіонів України.

Далі визначаємо середньо вивішену страйкову ціну та величину премії. Згідно того ж Наказу Міністерства Аграрної Політики України від 24.01.2009 № 50, визначені мінімальні закупівельні ціни на об'єкти цінового регулювання, тож вони і повинні стати страйковими цінами по опціонним контрактам.

Якщо порівняти дані з Таблиці № 2 з показником $B = 213$ грн., та $B_z = 125$ грн., $B_k = 30$ грн., то ми бачимо, що практично 20% від ціни реалізації, що дорівнює ПДВ, в виді премії за опціонний контракт більше чим достатньо, щоб сільгоспвиробник в період весняних польових робіт покрив свої потреби для виробництва однієї тони збіжжя.

Нині для впровадження даного механізму є серйозна проблема — це спроможність державного бюджету знайти такі кошти, щоб повномасштабно заплатити 20% від ціни майбутньої реалізації за кожен тону збіжжя виробленого та проданого в майбутньому, тим більше з урахуванням, що це треба зробити в першому півріччі календарного року, починаючи з лютого, коли бюджет практично починає тільки наповнюватись.

Але давайте виходити з того, що державний бюджет на виконання законодавства України повинен на протязі року відшкодувати покупцям 20% ПДВ, сплаченого ними виробнику за придбаний зерновий ресурс, і неважно як, заліком або коштами, а також виплатити відповідно до Постанови КМУ вже передбачені у державному бюджеті кошти для здійснення фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм відшкодування матеріальних витрат.

То в даному випадку постає питання тільки проте, де взяти кошти на початку року, щоб потім до кінця поточного року покрити їх з дер-

жавного бюджету.

На першому етапі це можуть бути кошти із Стабілізаційного або Резервного Фонду, якщо в їх Положення внести відповідні зміни, що дадуть право використовувати дані фонди в напрямку підтримки сільгоспвиробництва, з подальшим їх поверненням по мірі наповнення державного бюджету. Також одним із кроків може бути створення при Аграрному Фонді додатково Резервного, або Стабілізаційного фонду для вирішення невідкладних заходів в галузі АПК.

Виходячи з того, що державний бюджет не в змозі на період з лютого

по травень покрити в повному масштабі можливі пропозиції виробника. То є необхідність підійти до вирішення цього питання комплексно, а саме.

Головний напрямок. Держава закуповує по програмі "український державний зерновий опціон" наприклад 25% від середньо вивішеного запланованого збору конкретним сільгоспвиробником об'єктів цінового регулювання на новий маркетинговий рік (продовольча пшениця та жито). При цьому, в залежності від можливостей Уряду, премія по опціонному контракту може покривати один із зазначених вище показників $B = 213$ грн., $B_z = 125$ грн., або $B_k = 30$ грн. Якщо взяти показник $B_k = 30$ грн., та врахувати, що в Одеській області в 2008 р. площа озимої пшениці склала 536.0 тис. га, а жита 5.4 тис. га, а в сумі це складе 541.4 тис.га. то помноживши на коефіцієнт $J = 3.2$ одержимо планове виробництво пшениці та жита — 1 732 480 т. Відповідно помноживши на величину премії за опціонний контракт — 30 грн., одержимо 52.0 млн грн. Виходячи з того, що станом на 27.06. 2008 році, для підтримки підприємств АПК Одеської області на здешевлення вартості кредитів з державного бюджету було перераховано — 7,3 млн грн., а на здешевлення витрат на 1(один) га посівів — 39, 6 млн грн., що в сумі складає майже 47, млн грн. Отже практично даного фінансування було б достатньо, що б держава скупилася по опціонним контрактам, надавши премію 30,0 грн. на одну тону, маже все заплановане до виробництва збіжжя. А при наступі ринку наявного товару закупила б тільки продовольчу пшеницю, в тому б обсязі який був необхідний, або на який вистачило б коштів. Від іншого відмовились би.

Супутній напрямок. Відносно 50% запланованого збору зернових держава може виступити гарантом по комерційним зерновим опціонним контрактам, проданим виробником комерційним структурам — споживачам зернового ресурсу (пе-

реробнику, виробникам тваринництва, трейдерам, перекупникам). Також держава може виступити гарантом на боці виробника по продажу 50% запланованого збору сільгоспвиробником інших ліквідних видів сільськогосподарських культур.

Наприклад: фуражна група (ячмінь, кукурудза, овес); зернобобові (горох, нут); олійні (соняшник, ріпак, соя, гірчиця). В даному випадку на першому етапі доцільно буде застосувати як основу європейській опціон Кола — де власник опціону покупець, і він надає премію, як приклад — 10% від страйкової ціни, а держава гарантує повернення премії 10%, та додатково штрафні санкції 10%, в випадку, якщо власник опціону забажає використати своє право і купити в зазначений термін по страйковій ціні товар, відповідно до умов опціонного контракту, а виробник відкажеться, або буде не в змозі виконати свої зобов'язання. Отже, держава в разі не виконання виробником своїх зобов'язань як гарант віддає премію приналежну виробника в сумі 20%, власнику опціону (покупцю). А виробник в такому разі одержить по весні премію 10% із 20%, а інші 10% він заплатить за невиконання умов опціону, як штрафну санкцію. В разі коли власник опціону (покупець), в зв'язку з низькою ціною на ринку наявного товару, відкажеться від реалізації свого права, то в такому випадку виробник одержить 10% премії по опціонному контракту, як штрафні санкції, та 20% премії від держави після реалізації товару вже на ринку наявного товару. Тобто виробник себе застрахує від падіння ціни на ринку на 30% відносно бажаної ціни реалізації. А покупець застрахує себе від високої ціни на ринку, і його страховий полюс складе максимум 10% від страйкової ціни.

При фаховому відпрацюванні страйкової ціни, більшість опціонних контрактів можуть бути виконанні, так як їх робочий діапазон ціни реалізації (покупки), між мінімальною ціною продажу та максимальною ціною покупки на ринку наявного товару складе 20%. Наприклад, страйкова ціна опціону на покупку продовольчої пшениці 1250 грн/тонна. Якщо ціна на ринку наявного товару складе 1375 грн/тонна, виробнику все одно вигідно буде виконати контракт по страйковій ціні 1250 грн/тонна, так як продавши по 1375 грн/тонна, та відшкодувавши штрафні санкції по опціону, він все одно вийде на страйкову ціну 1250 грн/тонна. Якщо ціна на спотовому ринку складе 1175 грн/тонна, покупцю все одно вигідно буде купити базовий актив згідно опціонному контракту по страйковій ціні 1250 грн., так як, купивши по 1125 грн/тонна, він відшкодує штрафні санкції

та вийде на ту ж страйкову ціну 1250 грн. Отже, робочий діапазон опціонного контракту при страйковій ціні 1250 грн. на ринку наявного товару може скласти 1125—1375 грн. В порівнянні з 2008 р., при мінімально закупівельним цінам Аграрного Фонду на продовольчу пшеницю склав 1250 грн/тона, ціна на позабіржовому ринку наявного товару на ту ж продовольчу пшеницю, була в діапазоні 1150—1350 грн. за одну тонну.

Для участі в державних програмах підтримки сільгоспвиробництва, виробник за січень місяць повинен задекларувати через районне управління агропромислового розвитку посівні площі по видам сільськогосподарських культур, та одержати розрахункову картку планового виробництва зернових культур на новий маркетинговий рік, затверджену відповідним районним управлінням агропромислового комплексу.

Далі з розрахунковою карткою він звертається до брокера регіональної акредитованої біржі, який на основі даної картки заносить в відповідній розрахунково — кліринговій установі данні виробника в товарний електронний реєстр. В подальшому брокер надає виробнику кваліфіковану послугу в участі в біржових торгах, та в відповідних державних програмах підтримки сільгоспвиробництва.

В подальшому при наступі ринку наявного товару виробник повинен реалізує свій товар через біржові електронні торги по спотовим біржовим контрактам, це дасть йому можливість задекларувати все продане збіжжя, в електронному реєстрі обігу зернового ресурсу, та в кінці року одержати установлену законодавством України премію за кожен тону виробленого та реалізованого збіжжя.

Держава в свою чергу повинна впроваджувати програми підтримки сільгоспвиробництва тільки через реальні біржові торги, відкинувши повсюдну реєстрацію вже складених позабіржових контрактів. Оскільки такий підхід надає тільки можливість ведення статистичної звітності, і ні в якому разі не сприяє розвитку цивілізованих ринкових відносин, та не забезпечує можливість державі впливати на ринкові процеси, з метою захисту продовольчої безпеки суспільства та своєчасного втручання в кризові економічні процеси (економічна інтервенція), з метою їх якісної зміни. Виробник може на свій розсуд не приймати участі в державній підтримці сільгоспвиробництва, але в такому разі він повинен залишитись поза бюджетним дотаційним фінансуванням. Оскільки Конституція та Законодавство України не передбачає фінансування приватного бізнесу за державні кошти, якщо при цьому не вирішуються інтереси українського суспільства та держави України.

Стаття надійшла до редакції 07.04.2009 р.